

היא בספק למה היא עומדת, ואם כן עדיין יקשה איך אפשר לשחוט בהמה ביום טוב כיון שמערב יום טוב לא היתה מוכנה בודאות לאדם אלא היה ספק שמא לגדל וולדות עומדת?

אלא ודאי מוכרחים לומר שרבי יהודה סובר שבהמה בחייה עומדת בודאות לאכילת אדם ולכן מותר לשחטה ביום טוב, ואם כן חזרה הקושיא, למה יאסור רבי יהודה לאכול בהמה שנשחטה בשבת והרי מערב שבת היתה מוכנה לאכילת אדם?

והוינן בה בקושית הגמרא: **מנא** לן דרבי יהודה סובר "אין ברירה"?

אי נימא שמכאן אנו יודעים שהוא סובר "אין ברירה", **מדתניא**: הלוקח יין מבין הכותים שאינם מפרישים תרומות ומעשרות, ואין לו עתה כלים להפריש לתוכם את התרומות ומעשרות, והוא רוצה לתקן את היין ולהוציאו מידי טבל כדי שיוכל לשותו עכשיו תוך כדי השארת התרומות ומעשרות בתוך החבית, עד שימצא כלים להפריש לתוכם את המעשרות, או שהדבר היה בערב שבת סמוך לחשיכה ואין בידו פנאי להפריש לתוך הכלים, קודם שתכנס השבת [שהרי בשבת אסור לעשרן ולכן הוא רוצה לתקן את היין ללא הפרשה, הרי זה **אומר**: שני לוגין מתוך המאה לוגין שיש בחבית שאני עתיד להפריש אותם אחר השבת לצורך תרומה הרי הן מעכשיו תרומה בתוך החבית. עשרה לוגין שאני עתיד להפריש, הרי הן מעשר ראשון. תשעה לוגין שהן עשירית מהנותר לאחר הפרשת המעשר ראשון הרי הן מעשר שני. ומיחל, מחלל עתה את המעשר שני הנמצא בחבית, ושותה מיד

מהיין.

ותיקון זה מתאפשר על ידי שאנו אומרים "יש ברירה". כלומר, שלאחר השבת כשיפריש את התרומה והמעשרות לתוך חבית נפרדת יתברר למפרע שאכן אותו היין שהופרש הוא אשר מתחילה נעשה תרומה ומעשרות, וממילא כל היתר הוא מלכתחילה חולין גמורים. ועל ידי כך יכול הוא לשתות מהיין קודם ההפרשה בפועל, מבלי לחשוש שמא הוא שותה תרומה, **דברי רבי מאיר**.

רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין לעשות כן. כיון שהם סוברים "אין ברירה". דהיינו, שלא אמרין שהוברר למפרע שהיין שהופרש הוא התרומה אלא שכל עוד לא הופרש מהחבית התרומה והמעשרות הרי כל החבית יש בה תערובת של חולין ותרומה ומעשרות. ולא ברור לנו היכן נמצאת התרומה והמעשרות והיכן נמצא החולין. ולכן השותה מהיין קודם ההפרשה יש לו לחשוש שמא הוא שותה תרומה שאסורה למי שאינו כהן. הרי מבואר להדיא שדעת רבי יהודה ש"אין ברירה".

ודחינן: **התם** אין הטעם של התנאים ד-ב האוסרים לומר "שני לוגין וכו'" משום ד"אין ברירה" אלא אף על פי שהם סוברים "יש ברירה" דעתם לאסור וכדקתני **טעמא** בכרייתא, דתניא: **אמרו** לו התנאים האוסרים **לרבי מאיר**: **אי אתה מודה** שיש לחשוש **שמא יבקע הנוד** שבתוכו היין קודם שיפריש ממנו התרומה ומעשרות ו**נמצא** שהוא שותה **טבלים** למפרע שהרי הוא אמר שהתרומה והמעשר יחולו על היין שיפריש לאחר מכן וכיון שבסוף לא היתה הפרשה שהרי נבקע הנוד, הרי שאפילו אם תאמר

"יש ברירה" לא יועיל, שאין כאן מה שיתברר שהרי לא חלה בשום מקום תרומה ומעשר, וממילא הכל נשאר טבל.

אמר להן רבי מאיר: לכשיבקע הנוד אז נאסור לשתות מהיין, אבל כל עוד שלא נבקע אין לחשוש לכך לפי שהוא דבר שאינו שכיח.

ועדיין אנו שואלים מנא לן דרבי יהודה סובר "אין ברירה"?

ומתריצין: **אלא מדתני איו** [חכם ששמו איו], יש להוכיח שדעת רבי יהודה ש"אין ברירה" (115).

דתני איו: רבי יהודה אומר: אין אדם מתנה על שני דברים כאחד דהיינו בשני חכמים העתידים לבא אין מועיל תנאי, **אלא** דוקא אם עתיד לבא חכם אחד ואינו יודע להיכן, יכול להתנות ולומר: **אם בא חכם למזרח**

יהא עירובו למזרח ואם בא למערב יהא עירובו למערב ואילו כשבאו שני חכמים אחד לכאן ואחד לכאן לא.

והוינן בה בדעת רבי יהודה: **מאי שנא "לכאן ולכאן", דלא?** על כרחך משום שסבר רבי יהודה ד"אין ברירה", דהיינו שאין אנו אומרים שלאחר שהחליט בשבת לאיזה חכם הוא רוצה ללכת התברר למפרע שאכן לאותו צד היתה דעתו כבר מערב שבת [שאז הוא זמן קניית העירוב] ללכת לשם, ועל ידי כן נקנה לו העירוב שבאותו צד, אלא הדבר נשאר בספק לאיזה צד רצה ללכת בערב שבת, וממילא לא ידוע איזה משני העירובים הוא קנה בערב שבת. ולכן, אינו יכול ללכת בשבת לשום צד, שהרי אם הוא קנה את העירוב שלצד מזרח הרי שאינו יכול לצאת מהעיר לצד מערב, וכן להיפך.

ואם כן תקשי, **מזרח ומערב**, כלומר, כשבא רק חכם אחד, ואותו אדם מתנה שהיכן

העירוב שהוא מקום שביתו בשבת זו יותר מאלפיים אמה. ולדעת חכמים במסכת עירובין הרי שיכול אדם להניח שני עירובי תחומין אחד בסוף אלפיים אמה לצד מזרח העיר ואחד בסוף האלפיים לצד מערב העיר, ועושה תנאי שבאותו צד שירצה ללכת לשם בשבת יקנה לו הערוב ההוא שיהא נחשב כאילו שם דירתו בשעת כניסת השבת. כגון, אם שמע שיבא חכם לדרוש בשבת במקום הנמצא במרחק של יותר מאלפיים אמה מהעיר, ואינו יודע אם יבא לצד מזרח או לצד מערב, הרי הוא מניח עירוב אחד למזרח ועירוב אחד למערב, ומתנה: אם יבא החכם למזרח, יהא עירובי למזרח, ועל ידו אוכל להגיע לחכם. ואם יבא למערב, יהא עירובי למערב. וכן אם שמע שיבואו שני חכמים, אחד לצד מזרח

115. אסור לצאת בשבת חוץ לתחום, שאסור לו לאדם להתרחק יותר מאלפיים אמה מהעיר שהיה בתוכה בשעת כניסת השבת. ותיקנו חכמים "עירוב תחומין" שיניח בערב שבת מזון שתי סעודות מחוץ לעיר במקום שאינו רחוק יותר מאלפיים אמה מהעיר, ועל ידי כן נחשב כאילו הוא דר באותו מקום בכניסת השבת ויכול הוא ללכת משם אלפיים אמה לכל צד ובסך הכל הוא הולך מעירו לכיוון העירוב ארבעת אלפים אמה — אלפיים עד הערוב ומשם עוד אלפיים אמה. אבל מאידך הוא מפסיד את האלפיים אמה שיש לו בצדדים האחרים של העיר. כגון אם הניח את העירוב בסוף אלפיים אמה של צד מזרח של העיר הרי שבצד מערב אינו יכול לצאת כלל מהעיר שהרי הוא מתרחק ממקום

ומתרצינן: אלא, אמר רב יוסף: רבי יהודה דכלים היא. שממנו יש ללמוד לאסור באכילה את הבהמה שנשחטה בשבת.

דתנן: כל הכלים הניטלין בשבת, שאינם מוקצה, אף שבריהן ניטלין, ואפילו אם נשבר הכלי בשבת, מותר לטלטל את השברים, ובלבד שיהיו השברים עושיין מעין מלאכה. שעדיין אפשר להשתמש בשברים הללו לצורך מלאכה כל שהיא, ואפילו אם אינה מלאכה של ממש, כגון שברי עריבה, כלי שלשין בו בצק צריך שיהיו ראויים לכסות בהן פי הבית, שברי זכוכית לכסות בהן פי הפך, שעל ידי כן יש עדיין על השברים תורת כלי.

רבי יהודה אומר: ובלבד שיהיו השברים עושיין מעין מלאכתן הראשונה, שהשימוש של עכשיו יהיה דומה לשימוש שהיה קודם השבירה, כגון שברי עריבה צריך שיהיו ראויים לצוק לתוכן מקפה [תבשיל עבה שהוא דומה לעיסה הניתנת בעריבה], שברי זכוכית צריך שיהיו ראויים לצוק לתוכן שמן. (117)

שיבא, למזרח או למערב, שם יקנה עירובו, נמי לא יועיל התנאי, משום דאין ברירה? (116)

ומבארין: ואמר רבי יוחנן: לא כך היה המעשה אלא וכבר בא חכם קודם השבת לאחד מבתי המדרש, אלא שאדם זה לא ידע להיכן הגיע ולכן הוא מתנה שלאותו צד שיגידו לו למחר שהחכם הגיע לשם בערב שבת הרי העירוב שבאותו צד יקנה לו מעכשיו, הלכך אין זה ענין של ברירה אלא "גילוי מילתא" כיון שהעירוב אינו בספק ותלוי ועומד ברצונו של מי שהוא אלא שאחד משני העירובין קונה עכשיו בודאות אלא שאדם זה עדיין אינו יודע איזה עירוב קנה עד שיתגלה לו הדבר למחרת.

על כל פנים, מצינו שלדעת רבי יהודה "אין ברירה". ואם כן, אי אפשר לומר שרבי יהודה ד"הכנה" הוא שטובר שאסור לאכול הבהמה שנשחטה בשבת, כאמור לעיל. ועדיין אנו שואלים, מאיזה דין של רבי יהודה שמענו שהוא אוסר לאכול מהבהמה שנשחטה בשבת?

החכם לבא בשבת שם יקנה עירובו עכשיו בערב שבת, והרי גם זה ענין של "ברירה", שאנו צריכים לומר שלאחר שהחכם החליט בשבת להיכן הוא רוצה להגיע, התברר למפרע שאכן לאותו צד היתה דעתו של החכם מערב שבת להגיע, וממילא נקנה לאותו אדם העירוב שבאותו צד. וכיון שלדעת רבי יהודה "אין ברירה" הרי שהדבר נשאר בספק איזה עירוב קנה וממילא אינו יכול ללכת לשום צד, ואם כן למה התיר רבי יהודה בחכם אחד?

117. במסכת שבת [קכד ב] שנינו: כל הכלים

ואחד לצד מערב, הרי הוא מתנה שלאיזה חכם שירצה ללכת בשבת, באותו צד יקנה לו העירוב. ורבי יהודה חולק באופן הזה.

116. כי הניחה הגמרא שהחכם לא הגיע קודם כניסת השבת לאחד משני בתי המדרש העומדים זה במזרח וזה במערב העיר אלא שבשבת עתיד הוא להחליט לאיזה מהם יבא לדרוש [עיין תוס' ביצה לח א ד"ה והוינן, כיצד יתכן שהחכם יכול להגיע לשני בתי המדרש, ועיין מהר"ם כאן]. ואדם זה בשעה שהניח את שני העירובים תלה הדבר בדעת החכם והתנה שלאותו צד שיחליט

ודייקנן: "מעין מלאכתן" — אין, דוקא אז מותר לטלטל השברים, אבל אם עושים מעין מלאכה אחרת, לא. וזאת, אף על פי שעדיין תורת כלי עליהם שהרי הם עושים מלאכה כל שהיא.

אלמא, כיון דלא איתכון, שלא הוכנו השברים מאתמול להך מלאכה שהם ראויים לעשות היום, אסירי בטלטול משום מוקצה. הכא נמי, בבהמה שנשחטה בשבת, כיון דלא איתכון בהמה זו מאתמול לאכילה, שלא היתה ראויה לאכילה אתמול בעודה חיה, אסורה היום משום מוקצה.

ופרכינן: אמר ליה אביי: מי דמי בהמה שנשחטה לשבר כלי? והא התם, בשבר כלי, מעיקרא, קודם שנשבר הכלי, היה עליו תורת כלי, והשתא הוא נעשה שבר כלי, ויש כאן שינוי במהות הדבר, והוה ליה "נולד", ואסור.

אבל הכא, מעיקרא קודם שחיטה, הוה ליה אוכלא, שהרי הוכחנו לעיל שלדעת רבי יהודה בהמה בחייה עומדת לאכילה [שאם לא כן היה אסור לשחוט בהמה ביום טוב], ולבסוף אחר שחיטה, נמי אוכל הוא, ואם כן, אוכלא דאיפרת הוא, אוכל שנחלק, כלומר, שאין כאן אלא אוכל ששינה צורתו,

ושמעין ליה לרבי יהודה דאמר: אוכלא דאיפרת, שפיר דמי. שאינו נחשב כ"נולד".

דתנן: אין שוחטין את הפירות בשבת כדי להוציא מהן משקין, שהסחיטה היא "אב מלאכה" בשבת. ואם יצאו המשקין מעצמן, אסורין בשתיה. שגזרו חכמים שאם נתיר לו לשתות שמא יבא לסחוט את הפירות כדי להוציא מהם את המשקין.

רבי יהודה אומר: אם היו הפירות עומדין לאוכלין דהיינו, לאכילה ולא לסחיטה, הרי היוצא מהן מותר. כיון שאין דעתו נוחה מכך שיצאו מהן המשקין, אין לחשוש שמא יסחוט. ואם הפירות עומדין לסחוטם ולהוציא מהן משקין, הרי היוצא מהן אסור, שהואיל ודעתו נוחה מהמשקין היוצאים יש לחשוש שמא יבא לסחוט.

הרי מוכח שרבי יהודה אינו אוסר את המשקין היוצאין מהפירות משום "נולד", לפי שאוכל שנשתנה צורתו אינו נחשב כ"נולד", ואם כן למה יאסור את הבהמה שנשחטה בשבת, שאף היא אינה "נולד"?

ומתריצין: לאו אתמר עלה על אותה משנה: אמר רבי יהודה אמר שמואל: מודה היה רבי יהודה להכמים בסלי זיתים וענבים שאפילו

וכתב בספר הערות למסכת חולין מהגרי"ש אלישיב [כתב יד] שיש לחלק, כי שאני דלתות הכלים, שאף אם יתקנם, הרי אין בנין בכלים, וכל האסור אינו אלא מדרבנן, ולכן לא אסור דלתותיהן בטלטול, כיון שיש להחשיב את דלת הכלי כאילו עדיין לא נפרדה לגמרי מהכלי. אבל כפתור, כיון שי אפשר לחברו לבגד אלא רק על ידי מלאכה דאורייתא, יהיה מוקצה.

הניטלין בשבת, דלתותיהם ניטלין, אע"ג שנתפרקו מהכלי ואין שום שימוש בדלתות בפני עצמם. והיינו, על אף שאין עושין מעין מלאכה כלל, מכל מקום, כיון שעומדים להתחבר לכלי, ועיקר הכלי אינו מוקצה, אף הדלת אינה מוקצה. ויש הסבורים [עיי' בספר "מנחת שבת"] שהוא הדין אם נפל כפתור מן הבגד, כיון שעיקר הבגד אינו מוקצה, אף הכפתור אינו מוקצה.

דתניא: מטלטלין בשבת נר חדש של חרס שלא הדליקו בו עדיין, אבל לא ישן, לפי שהוא מאוס בעיני אדם, והרי הוא מוקצה מחמת מיאוס, דברי רבי יהודה. וכשם שרבי יהודה אוסר במוקצה מחמת מיאוס כך יש לו לאסור בהמה זו שהיא מוקצה מחמת איסור, שכן בכניסת השבת היתה מוקצה משום שהיה עליה איסור אבר מן החי. וכלל בדינו שדבר שהיה מוקצה בבין השמשות בערב שבת הרי הוא מוקצה לכל השבת.

ומקשינן: אימר דשמעת ליה לרבי יהודה, דוקא במוקצה מחמת מיאוס, לפי שדבר המאוס מקצה אותו האדם מדעתו, אבל מוקצה מחמת איסור מי שמעת ליה דמוקצה הוא?

ומתריצין: אין! דתנן: רבי יהודה אומר: כל הנרות של מתכת מטלטלין בשבת אפילו אם הם ישנים, לפי שהנרות העשוין ממתכת אינם מאוסים. חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת, שהיה בתוכו פתילה דולקת בכניסת השבת, שאסור בטלטול כל השבת, אפילו לאחר שתכבה האש, משום מוקצה מחמת איסור. שכל עוד האש דולקת אסור לטלטל את הנר שמא יגרום בטלטולו לכבוי האש, ולכן מוקצה הוא לכל השבת.

הרי שרבי יהודה סובר: מוקצה מחמת איסור.

אם ייעד אותם לאכילה הרי המשקין היוצאים מהן אסורים.

אלמא, סובר רבי יהודה, כיון דלפחיטה קיימי, שהזיתים והענבים רוב העולם מיעדים אותם לסחיטה, על כן יש לחשוש שמא אדם זה שיעד אותם בתחילה לאכילה יהיב דעתיה, יתחרט לאחר מכן, ויועיד אותם לצורך משקין, ולכן גזרו בהם חכמים שהמשקים היוצאים יאסרו בשתיה שמא יסחוטו. **הכא נמי,** כיון דבהמה לשחיטה קיימא, יהיב דעתיה עליה שלאחר שתישחט יאכל ממנה. ויש לגזור שאם נתיר לו לאכול מבהמה זו שנשחטה בשבת שמא יבוא בפעם אחרת לשחוט לכתחילה בהמה בשבת. (118)

ופרכינן: מידי הוא טעמא? והרי כל מה שאנו טורחים למצוא היכן אומר רבי יהודה שבהמה שנשחטה בשבת אסורה אינו אלא לרב, שהוא אמר שמשנתנו האוסרת את הבהמה באכילה אליבא דרבי יהודה היא, ואיך תאמר לרב שרבי יהודה אוסר בזיתים וענבים? **האמר רב:** חלוק היה רבי יהודה על חכמים אפילו בסלי זיתים וענבים שאין לגזור בהם שמא יסחוטו, ואם כן למה נגזור בבהמה שנשחטה בשבת?!

ומתריצין: אלא אמר רב ששת בריה דרב אידי: משנתנו, האוסרת לאכול הבהמה בשבת — רבי יהודה דנרות היא.

118. עיין בתוס', הביאור למה דנה הגמרא את הבהמה העומדת לשחיטה במשקל אחד עם זיתים וענבים שלכאורה בהמה דומה יותר לפירות העומדים למשקים.

ובגוף הדין של דלתות הכלים הכריע המשנה ברורה שאף אם אין שום שימוש בדלתות אינם מוקצה. ובר"ן יש שנקטו דבעינן שיהיה בו שום שימוש, אבל נראה שגם הר"ן כוונתו לומר שאין צורך שיהא ראוי לשימוש כלל.